

RECHNITZER JÁNOS – SMAHÓ MELINDA
A HUMÁN ERŐFORRÁSOK SAJÁTOSSÁGAI AZ ÁTMENETBEN

KTI Könyvek
5.

Sorozatszerkesztő
Fazekas Károly

Rechnitzer János – Smahó Melinda

A HUMÁN ERŐFORRÁSOK
REGIONÁLIS SAJÁTÓSÁGAI
AZ ÁTMENETBEN

MTA Közgazdaságtudományi Intézet
Budapest, 2005

A kiadó címe:
MTA Közgazdaságtudományi Intézet
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
A kiadvány megrendelhető:
Nyíri Judittól, a kiadó címén
e-mail: nyiri@econ.core.hu
telefon: (06-1) 309-2651
telefax: (06-1) 309-2650

Készült *A tudás alapú társadalom és munkaerőpiac Magyarországon a XXI. században* című Nemzeti Kutatás-fejlesztési Program keretében az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, valamint a Közösen a Jövő Munkahelyeiért Közalapítvány támogatásával.

Copyright © MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2005

ISBN 963 9588 36 9
ISSN 1786-5476

Felelős kiadó: Fazekas Károly
Olvasószerkesztő: Patkós Anna
Nyomdai előkészítés: Szalai Éva
Készült az ERFO Nyomdában
Felelős vezető: Horváth László

Tartalom

Bevezetés	9
1. A humán erőforrások és a regionális fejlődés	11
2. Emberi tényezők	16
A népesség iskolázottsága	19
A képzettség területi szerkezete	22
Idegen nyelvek ismerete	28
Az emberi fejlettség indexe	29
3. Az életminőség	35
Civil társadalom	35
A regionális és lokális identitás	39
4. A tudás és ismeretközlés hálózata	41
Az alsó- és középfokú intézmények	41
A felsőoktatás hálózata és a tudásközvetítők	46
A kutatás-fejlesztés területi különbségei és sajátosságai	52
<i>Területi szerkezet változása</i>	54
<i>Az átmenet sajátosságai</i>	59
5. Településhálózat	64
Az innovatív környezet és változása a kilencvenes években	64
Egy új ismeret és technológia terjedése	69
A tudásbázisok az ezredfordulón a városhálózatban	72
6. Irányok és tanulságok	78
Irodalom	81

Ábrajegyzék

1. <i>ábra.</i> A regionális versenyképesség különböző megközelítése	13
2. <i>ábra.</i> A humán erőforrásokat befolyásoló területi tényezők	14
3. <i>ábra.</i> A lakosság számának változása 2000 és 2010 között	17
4. <i>ábra.</i> A munkaerőforrás (15–19 éves népesség) változása a megyékben 2000–2010 között	17
5. <i>ábra.</i> Az ezer lakosra jutó állandó belföldi vándorlási különbözet megyénként, 2001	18
6. <i>ábra.</i> A hétéves és idősebb népesség által elvégzett átlagos osztályszám megyénként, 1990, 2001	20
7. <i>ábra.</i> A hétéves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 1990	23
8. <i>ábra.</i> A hétéves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2001	23
9. <i>ábra.</i> Az ezer lakosra jutó főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkezők területi különbségei, 2001	27
10. <i>ábra.</i> Az ezer lakosra jutó szellemi foglalkozásúak területi különbségei, 2001	27
11. <i>ábra.</i> A népesség nyelvismerete, 2001	29
12. <i>ábra.</i> A HDI-értékek változása 1990 és 1996–1997 között	32
13. <i>ábra.</i> A HDI és részindexei 2001	34
14. <i>ábra.</i> Az ezer főre jutó nonprofit szervezetek száma megyénként, 1993	37
15. <i>ábra.</i> Az ezer főre jutó nonprofit szervezetek száma megyénként, 2000	37
16. <i>ábra.</i> A lakosság egy főre jutó hozzájárulása (pénzbeli adomány) a nonprofit szervezetek bevételeihez megyék szerint 1997-ben	38
17. <i>ábra.</i> Az ezer állandó lakosra jutó általános iskolai tanulók száma, 2001	44
18. <i>ábra.</i> Az ezer állandó lakosra jutó nappali tagozatos középiskolai tanulók száma, 2001	44
19. <i>ábra.</i> A városok középfokú oktatásának szerepe a vidék ellátásában, 2000	45
20. <i>ábra.</i> Az ezer lakosra jutó felsőoktatási hallgatók a megyékben, 1990, 1996, 2001	48
21. <i>ábra.</i> A felsőoktatási intézmények területi elhelyezkedése 2002-ben	48
22. <i>ábra.</i> A teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók száma a megyék felsőoktatási intézményeiben 1990, 2001	49
23. <i>ábra.</i> Az MTA köztestületi tagjainak megoszlása tudományos osztályok szerint az egyes területi bizottságok illetékességi területén 2002-ben	51
24. <i>ábra.</i> Területi fejlettség és a K+F-szint, 1995, 2001	56
25. <i>ábra.</i> A Magyar Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott szabadalmi bejelentések száma megyénként, 1992, 1997, 2002	59
26. <i>ábra.</i> A városhálózat tagozódása, 1990	65
27. <i>ábra.</i> A városhálózat tagozódása, 1997	65
28. <i>ábra.</i> A magyar városok lehetséges csoportjai az infokommunikációs szektor alapján	70
29. <i>ábra.</i> A városhálózat tagozódása a tudásbázisok alapján (a magas megújulóképeségű városok)	74
30. <i>ábra.</i> A városhálózat tagozódása a tudásbázisok alapján (a kedvezőtlen megújuló képeségű városok)	75

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. Magyarország régióinak sorrendje a népesség által elvégzett átlagos osztályszám szerint, 1990, 2001	21
2. táblázat. A megyei szintű humán fejlettségi indexek (HDI) alakulása 1990–2001 között	31
3. táblázat. A HDI értékének változása 1996–2001 között	33
4. táblázat. Az identitás indexei Magyarországon 1992–1996	40
5. táblázat. Az alapfokú oktatás intézményei és néhány mutatója (1990, 2001)	42
6. táblázat. A felsőoktatásba felvettek és a negyedik évfolyamos hallgatók átlagos aránya megyénként, 1991–1998, 1994–1998	46
7. táblázat. Az MTA köztestületi tagjainak területi illetősége, 2000	50
8. táblázat. A kutatás-fejlesztés feltételeinek jellemzői	52
9. táblázat. A kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak	53
10. táblázat. A K+F-potenciál rangsora, 1995, 2001	55
11. táblázat. Területi fejlettség és a K+F-szint, 1995, 2001	57
12. táblázat. A K+F-potenciál és gazdasági fejlettség típusai	58
13. táblázat. A KMÜFA forrásaiból a felsőoktatásnak kifizetett összegek 1996–2000 között tervezési-statisztikai régiók szerint	61